

EKONOMICKÉ ASPEKTY DAŇOVÉ HARMONIZACE V EU

JAN KOPŘIVA

Masaryk university, Faculty of Law, Czech Republic

Abstract in original language

Článek pojednává o současném vývoji daňové harmonizace v EU a to zejména z pohledu současné ekonomické krize. Autor se zaměří na možnosti změny či ochoty změny daňové politiky EU v rámci mimořádných situací (např. ekonomická krize). Dále bude věnována pozornost možnostem prohlubování daňové harmonizace či zda naopak krize nepovede ke snižování harmonizačních snah v oblasti daní. Současně bude okrajově zmíněna možnost ekonomické stimulace prostřednictvím harmonizovaných daní v EU jako celku.

Key words in original language

Daňová harmonizace, Evropská unie, ekonomická krize.

Abstract

The article is about the current development of the tax harmonization in the European Union and about the impact of the economic crisis. The author of the article is focused on the changes which are possible in tax policy within extraordinary situations such as economic crisis. Also will be paid attention to possibilities how the tax harmonization can be deepened and vice versa the economic crisis won't lead to decreasing of harmonization efforts in the tax area. In short will be mentioned the possibilities of the economic stimulation by means of the tax harmonization in the European Union as a whole.

Key words

Tax harmonization; The European Union; economic crisis.

Článek pojednává o soudobém vývoji daňové harmonizace v Evropské unii, a to zejména v souvislosti se současnou ekonomickou krizí. Je zaměřen na možnosti změny a na ochotu provést změny daňové politiky Evropské unie v rámci, z ekonomického hlediska, mimořádných situací. Dále bude věnována pozornost i možnostem prohlubování daňové harmonizace a tomu, zda naopak krize nepovede ke snižování snahy o harmonizaci v oblasti daní. Současně bude také okrajově zmíněna možnost ekonomické stimulace prostřednictvím harmonizovaných daní v Evropské unii jako celku.

Ekonomická krize se fakticky dotkla, více či méně, všech světových ekonomik. Každá ze zemí na ni musela určitým způsobem reagovat, a to v závislosti na míře jejího projevu. Většina států na krizi jako takovou odpověděla celou řadou opatření, z nichž se některá dotkla právě daní. Tzv. ekonomické balíčky v době krize totiž velmi často obsahují různá daňová či quasidaňová opatření, která mají vesměs podpořit podnikatele v období krize a alespoň částečně tak zmírnit její působení. Skutečný dopad výše uvedených opatření na jednotlivé podnikatele a následně na ekonomiku jakožto celek bude možno zhodnotit až v delším časovém intervalu. Článek se také zabývá hodnocením dle autora nejzásadnějších daňových a quasidaňových opatření, která byla v jednotlivých členských státech Evropské unie či samotnou Evropskou unií přijata v poslední době.

Evropská unie v průběhu času postupně převzala od jednotlivých členských států část jejich národní suverenity, kdy tento přesun suverenity z národních států na unii, je obhajován a vnímán jako nutný předpoklad pro řádné a efektivní fungování evropské integrace, zejména evropského hospodářského prostoru.

Daňová politika patří mezi hlavní nástroje státu, které vedou k naplňování národních ekonomických zájmů. Přesto vývoj evropské integrace vyžaduje pro reálné fungování jednotného trhu od jednotlivých členských států spolupráci v daňové oblasti, neboť naprostá různorodost a nejednotnost hmotněprávní a procesněprávní úpravy (zejména u DPH)¹ by zřejmě zapříčinila nefunkčnost společného evropského trhu a popřela by tím v podstatě i jeho smysl.

Daňová spolupráce v rámci Evropského společenství byla zakotvena již v zakládacích smlouvách ES a postupně se, vzhledem k rozšiřování procesu integrace, přirozeně rozvíjela. Přesto je dnes stav daní v Evropské unii nepřehledný a komplikovaný. Tato skutečnost je dána především snahou národních států o zachování jejich národních daňových specifik a tradic, složitým procesem přijímání legislativních aktů společenství, týkajících se daňové oblasti, a dále např. vyjednáváním o udržení konkurenčních daňových výhod.

Dalším problémem pro ekonomickou integraci v oblasti daní v evropském prostoru je třeba spatřovat v neexistenci jednoznačně stanoveného cíle (mety), což je zjevným rozdílem kupříkladu od ekonomické integrace v měnové oblasti, kde existuje všemi členskými státy akceptovaný cíl – zavedení společné měny euro.

¹ Právě v případě DPH je harmonizace nejvýraznější. Základem harmonizace v oblasti DPH je Šestá směrnice Rady č. 77/388/EHS. Blíže viz např. BREJCHA, P. DPH v Evropském společenství. Nový zákon o DPH platný po vstupu ČR do ES. Praha: CenturyCZ, 200, s. 21 an.

Daně musíme chápat jako celospolečenský fenomén. Dopadají v podstatě na každého, v určité formě je také téměř každý platí. Bylo tomu tak v minulosti a stejně tak se dá předpokládat i jejich uplatnění v budoucnu, neboť jsou pro stát nepopiratelný zdrojem příjmů.

Daňová politika státu dále slouží jako jeden z nástrojů hospodářské politiky k ovlivňování jednotlivých makroekonomických ukazatelů, především pak výše nezaměstnanosti a ekonomického růstu. Stát ovšem nemůže za pomoci daní ovlivňovat uvedené jakkoliv. Musí zohledňovat určité zákonitosti fungování ekonomiky a také výnosu daní. V tomto ohledu je třeba pamatovat na tzv. Lafferovu křivku². Nejinak je tomu i v rámci takového integračního celku, jakým je Evropská unie.

Reakce Evropské unie na tzv. ekonomickou krizi

Nejen jednotlivé členské státy, ale i samotná Evropská unie musela určitým způsobem na „ekonomickou krizi“ reagovat. Proto tedy: „na sklonku září 2009 Evropská komise přijala klíčový balíček legislativních návrhů, jejichž cílem je zásadně posílit dohled nad odvětvím finančních trhů v rámci EU.

Cílem nové legislativní úpravy, založené na zesílené spolupráci napříč celou EU, je:

- udržet do budoucna finanční stabilitu EU,
- zajistit jednotné uplatňování a prosazování stejných základních technických pravidel,
- zabezpečit včasné odhalování rizik v systému,
- umožnit mnohem účinnější spolupráci v mimořádných situacích a při řešení sporů mezi orgány dohledu.“³

Současná finanční krize měla v určitém smyslu také neoddiskutovatelně pozitivní vliv. Odhalila totiž systémové nedostatky evropského rámce pro dohled, jenž i po vytvoření jednotného vnitřního trhu v této oblasti zůstává roztržštěný na úrovni členských států. Současně poukázala i na významnou roli vzájemné koordinace mezi členskými státy a na legitimní poslání celoevropských institucí v této oblasti.

² Např. RADVAN, M., MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I. et al. *Finanční právo a finanční správa. Berní právo*. Masarykova univerzita Brno, Doplněk Brno, 2008, s. 28

³ EU Office Česká spořitelna, a.s., Finanční krize a opatření EU v oblasti finančního dohledu. *Evropská unie v České republice* [online]. Měsíčník EU aktualit Česká spořitelna, a.s., říjen 2009 [citováno 1.května 2010]. Dostupné z:<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/091027_csac_oct_cs.htm>

To, že hospodářská krize není vnímána pouze v negativním slova smyslu, což vyplývá i ze zprávy, kterou poradci Evropského parlamentu zveřejnili na sklonku roku 2009. Naopak - podle politických expertů v Evropském parlamentu⁴, může být výbornou příležitostí k harmonizaci přímých daní nebo větší koordinaci fiskálních politik, kdy jde zejména o to, zmírnit dopady nepříznivé situace. Aplikovaná opatření tak mají celkově větší podporu a o jejich nutnosti panuje vzhledem k situaci víceméně všeobecná shoda.

Dle autorů výše uvedené zprávy poradců Evropského parlamentu by mělo být dosaženo harmonizace daní z příjmů právnických osob. Takový výsledek by jistě potěšil evropské federalisty, ale v zemích jako je kupříkladu Velká Británie nebo Česká republika, které v oblasti přímých daní dlouhodobě usilují o zachování suverenity, by zcela jistě narazila na zásadní odpor. Úspěch by neměla zřejmě ani v Irsku, které si během schvalování Lisabonské smlouvy vymohlo záruku, že Unie nebude do jeho nízkých firemních daní nikterak zasahovat.

Závěr

Jedním z důsledků hospodářské krize by podle parlamentních expertů mohla být i hlubší koordinace národních fiskálních politik. V tomto směru podle jejich názoru nejde v první řadě o to vytvořit určitou celoevropskou daň, jako spíše (v rámci eurozóny) o to vytvořit společný trh s veřejným dluhem (v podobě euroobligací).

V souvislosti s hospodářskou krizí je také zapotřebí provést reformu „Paktu stability a růstu“ – nástroje, který má členské státy nutit k rozpočtové disciplíně. Právě toto je velmi důležité, má-li dojít k alespoň částečné vyrovnanosti příjmů a výdajů jednotlivých států, a tím i ke kýžené hospodářské stabilitě a zachování současného stupně životní úrovně.

V době, kdy drtivá většina zemí eurozóny překračuje tříprocentní hranici deficitu veřejných financí je třeba Pakt upravit, nemá-li se stát bezzubým nástrojem „bez reálného dopadu.“ Riziko státního bankrotu je v dnešní době více než reálné a tato skutečnost dává pádný důvod k větší koordinaci fiskálních politik jednotlivých členských států.

Přestože „evropské smlouvy“ obsahují ustanovení, podle něž EU nemá povinnost pomáhat jakékoliv členské zemi eurozóny, která se ocitne v potížích se splácením svých mezinárodních závazků, lze očekávat, že v

⁴ Krize může být podle parlamentních expertů dobrým důvodem k harmonizaci. *Businessinfo* [online]. EurActiv.cz, vydáno dne 7.1.2010 [citováno 1. května 2010]. dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-leden-2010/krize-parlament-expert-duvod-harmonizace/1001863/55909/>>

případě hrozby státního bankrotu by Unie zřejmě na pomoc přispěla – viz Řecko. Na druhou stranu však není vhodné, aby bylo na takovou pomoc, jako na určitou jistotu, spoléháno. Každý stát by měl státnímu bankrotu předcházet a v tomto smyslu činit potřebná preventivní opatření. V konečném důsledku totiž např. situace Řecka bude mít nesporně negativní vliv na celou Evropskou unii, kdy náprava tohoto stavu je dlouhodobou záležitostí.

Literature:

- RADVAN, M., MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I. et al. Finanční právo a finanční správa. Berní právo. 1. Vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno a nakladatelství Doplněk, 2008, 511 s.
- BREJCHA, P. DPH v Evropském společenství. Nový zákon o DPH platný po vstupu ČR do ES. Praha: CenturyCZ, 200, s. 519
- EU Office Česká spořitelna, a.s., Finanční krize a opatření EU v oblasti finančního dohledu. Evropská unie v České republice [online]. Měsíčník EU aktualit Česká spořitelna, a.s., říjen 2009 [citováno 1.května 2010]. Dostupné z:<
http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/091027_csac_oct_cs.htm>
- Krize může být podle parlamentních expertů dobrým důvodem k harmonizaci. Businessinfo [online]. EurAktiv.cz, vydáno dne 7.1.2010 [citováno 1. května 2010]. Dostupné z:
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-leden-2010/krize-parlament-expert-duvod-harmonizace/1001863/55909/>>

Contact – email

kopriva@advokacie-brno.cz